

Rozvrh dvou dvouhodinových přednášek

Ladislav Hejdánek

◆ přípravné poznámky, česky, vznik: 11. 1. 1969 ◆ poznámka: 11. 1. 1969: o vztahu filosofie k teologii a k víře; smysl filosofického vzdělání pro teologa; 15. 2. 1969: demonstrace filosofického myšlení, zejména systematického, na 3 příkladech (Scheler, Teilhard, Rádl)

◆ preparatory notes, Czech, origin: 11. 1. 1969

Rozvrh dvou dvouhodinových přednášek [1969]

[11. 1. 1969]

11. 1. 1969 o vztahu filosofie k teologii a k víře; smysl filosofického vzdělání pro theologa

15. 2. 1969 demonstrace filosofického myšlení, zejména systematického, na 3 příkladech (Scheler, Teilhard, Rádl)

Doporučená četba:

Landgrebe, Ludwig: Filosofie přítomnosti. Praha 1968 (Academia)

Scheler, Max: Místo člověka v kosmu. Praha 1968 (Academia).

Rádl, Emanuel: Útěcha z filosofie. Praha 1946; 4. vyd. 1969 (MF).

Teilhard de Chardin, Pierre: Místo člověka v přírodě. Praha 1967.

Lochman, J.M.: Theologie a filosofie. Skripta. Praha 1958.

1. přednáška J. B. Souček: Theologie a filosofie. Praha 1944.

Barth vyslovil ve své malé do matic (Credo) pozoruhodnou myšlenku – původně šlo o odpověď na jednu z otázek, kladených posluchači po sérii jeho přednášek (1935). Říká tam:

„Wenn wir den Mund auf tun, so befinden wir uns im Bereich der Philosophie. Daß dies auch für die christliche Predigt und Dogmatik gilt, das erinnert uns an die „Fleischwerdung“ des Wortes“.

Jak otevřeme ústa, už jsme v oblasti filosofie. Že to platí také o křesťanském kázání a o dogmatice, připomíná nám inkarnaci Slova. (Slovo – tělem, sarx, masem.)

Podrobíme-li toto Barthovo slovo analýze, získáme východisko pro naše dnešní úvahy.

1. Filosofii se nemůžeme vyhnout; filosofická tematika je všude. Tématem filosofie je vše. Ať proto mluvíme o čemkoli, musíme si uvědomit, že naše výpověď je vždycky, ať si uvědomujeme nebo neuvědomujeme, ve vztahu k filosofické výpovědi. Kdo si tuto skutečnost nepřipustí, kdo ji neučiní předmětem zvláštní pozornosti a sebekritického rozboru, znemožňuje si kontrolu nad tím, jaká filosofie je základem a pozadím jeho např. theologických výpovědí. Theolog se musí vůči filosofii resp. vůči různým filosofiím vymezovat. Čím kritičtěji a uvědoměleji se vymezuje, tím pečlivěji musí rozlišovat mezi různými filosofiemi. Ale samo toto rozlišování nemůže být prováděno jinak než také filosofickými prostředky. I tam, kde je theolog nejkritičtější, zůstává stále v oblasti filosofie a provozuje také filosofii. Theolog nemůže pracovat, aniž by používal pojmů a kategorií, které mají filosofickou relevanci a tak říkajíc filosofický náboj. Jeho kritická práce spočívá také v tom, že neustále s velkým úsilím precizuje pojmy, s nimiž pracuje (a ovšem nejen pojmy, ale celé pojmové struktury, celé kontexty pojmů, předito myšlenek). A tu mu nezbyvá, než aby buď použil pro svou práci oněch zpřesnění, která již byla některou filosofií, některým filosofem provedena, anebo – nemá-li takovou vhodnou a přiměřenou filosofii – aby se pustil do nezbytného zpřesňování sám. A to znamená, že buď přijme nějaká filosofémata, aby jich použil ke svému theologickému cíli, anebo taková filosofémata musí sám vypracovat. Theolog je tedy vždy zároveň filosofem; čím horším je filosofem, tím horším je theologem. Neplatí to však obráceně, alespoň až dosud. Ale k tomu se ještě vrátíme. Závěr této úvahy je tedy ten: theolog se nemůže filosofii vyhnout, ale musí ji v zájmu své theologie sám pěstovat.

2. Připomíná-li Barthovi ona nezbytnost pohybu theologického myšlení a mluvení ve sféře filosofie a téměř po kolejkách, po cestách filosofie, inkarnaci a inkarnační strukturu, mohli bychom postoupit tímto směrem ještě o krok dále. Tělo má v křesťanské, v theologické tradici naprosto jiný zvuk než

např. u Platona a v novoplatonismu. Podle této idee idea upadá, poklesá do světa nepravé, hmotné skutečnosti; duše je v těle zajata jako vězeň, je stržena z průzračného ideálního světa, který je jejím pravým domovem, do špíny a zmatenosti podřadného světa stínů a temnot; jsouc vysvobozena, opouští jej s radostí a ponechává jeho osudu. Docela jinak to je v křesťanství: Slovo se svou podstatou, svým nejvlastnějším zaměřením, ba ze svého rozhodnutí vtěluje. Vtělení není pádem, úpadkem, pokleslostí Slova, ale naopak jeho vítězstvím. Slovo vítězí tím, že se vtěluje. V těle se Slovo dokonává, tj. stává dokonalým, v těle se uskutečňuje na tomto světě, tj. stává skutkem, skutečností. V analogii k tomu theologie se uskutečňuje, prosazuje ve filosofii a skrze filosofii. Proto její zájem o filosofii nemůže a nesmí být motivován jen obavami z filosofie, ale neumdlévající nadějí, že právě filosofie je povolána, aby se stala tělem theologie. Theologie, která se chce uskutečnit nefilosoficky a protifilosoficky, která odmítá filosofii jako nečistou, není jen nemožná a neuskutečnitelná, ale ve svém záměru je nekristovská, protievangelijní, heretická (zejména doketická). Zájem theologa o filosofii má a musí být pozitivní, nikoliv obranný, profylaktický, preventivní (prevenční).

* * *

Atheismus a otázky nové interpretace. KR 33/1966, 66–69 + 92–94.

Marxistická kritika dialektické teologie. Filozofia 21/1966, 549–557

Víra a filosofie. KR 35/1968, 126–132 (132).

Filosofie a křesťanství. Tvář 4/1969, č. 3 (březen).